

Museets inngangsparti

Sámiid Vuorká-Dávvirat / De Samiske Samlinger

Samisk museum med bevaringsrelaterte utfordringer.

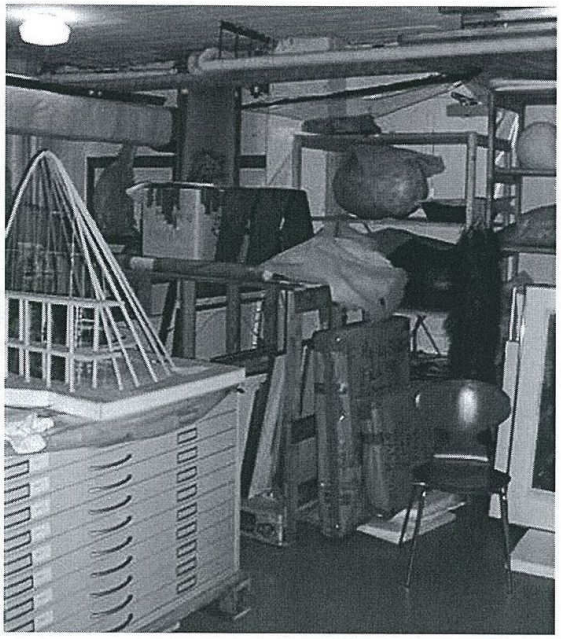
Sámiid Vuorká-Dávvirat/De Samiske Samlinger (SVD/DSS) ønsker å bygge opp en bevaringsavdeling på museet. Dermed er museet er avhengig av økte bevilgninger, som i vårt tilfelle må redegjøres for Sametinget. Dette innebærer at museet må kartlegge behovet og bevaringsrelaterte utfordringer. Bevaringsarbeidet er ikke bare direkte konservering av enkeltgjenstander, men omfatter mye mer som vil bidra i positiv retning for samisk museal virksomhet.

Presentasjon av museet, historikk og dagens situasjon

Sámiid Vuorká-Dávvirat/De Samiske Samlinger i Karasjok (heretter SVD/DSS) er et samisk museum som jobber for å representere den samiske befolkningen i Norge, Sverige, Finland og Russland. I 1939 ble det dannet en museumsforening som arbeidet for etablering av et eget samisk museum. Foreningen arbeidet også med innsamling av samisk gjenstandsmateriale. Gjenstandene ble oppbevart på forskjellige steder fram til museumsbygningen ble åpnet i 1972. I 1996 fikk museet status som samisk nasjonalmuseum og ble organisert som en privat stiftelse. I januar 2002 ble museet underlagt Sametingets forvaltningssystem sammen med de andre samiske museene i Norge. Museet er organisert i tre fagavdelinger: kulturhistorisk-, kunstfaglig- og bevaringsavdeling. Museets samling består av ca. 4500 kulturhistoriske gjenstander, ca. 650 kunstverk og ca. 11.300 fotografier. Det kulturhistoriske materialet er i hovedtrekk fra begynnelsen av 1900-tallet, og mesteparten er innsamlet rundt 1950 – 60-tallet. Samlingen er hovedsaklig fra virksomhetsområder knyttet til primærnæringer, slik som reindrift, jordbruk, fiske og håndverk (hard og myk duodji). I utstillingen vises sammensetningen av gjenstander fra steinalderen og fram til i dag. I tillegg har museet 11 bygninger i friluftsmuseet. I museets uteareal ligger også et genuint fangstgropanlegg. Med denne samlingen er Sámiid Vuorká-Dávvirat/De Samiske Samlinger (SVD/DSS) det største av de samiske museene i Norge.

Museets bygningsareal er på 1680m². Kontorer og utstillingslokaler er i første etasje, mens verksteder og magasiner er i kjelleren. Bygningen er i betong og naturfarget trematerialer, der treet luner mens betongen ivaretar brannsikkerhet.

Museumsbygningen har flatt tak med vannavløpsrør som går tvers igjennom bygget, utstillingslokalet har store vinduer i tak og vegger, montre av tre m.m. Alt dette for å skape et estetisk museumsbygg og en utstilling som bl.a. henspeiler på samenes kontakt med naturen. Men – det estetiske er ikke alltid nødvendigvis bra for gjenstandene.

Kunstmagasinet viser stort behov for utbedring av plasskapasiteten og forebyggende tiltak mot vannlekkasje.

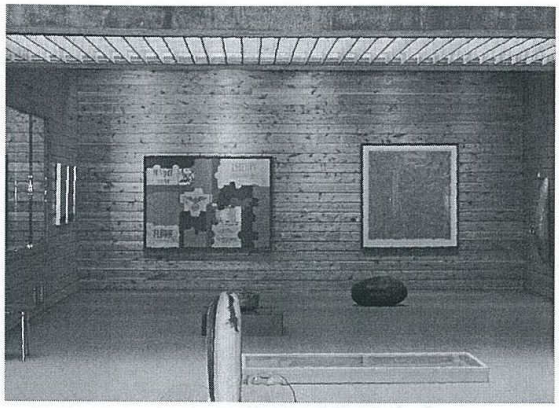
I kjelleren er det flere momenter som ikke fremmer gjenstandsbevaringen. Magasinene har ingen regulering av relativ luftfuktighet og temperatur, vannrørene går tvers igjennom magasinlokalene, og disse er ikke sikret mot vannlekkasje.

Magasinene er delvis inndelt etter materialtype (slik som tekstil, kunst og skinn/pels) og i 1987/88 ble det laget kjølerom. Magasineringen tilfredsstiller ikke de krav man i dag setter til bevaring av materiale. Dette gjelder blant annet trehyllene som er behandlet med antiparasitt. Samtlige magasiner viser et stort behov for utbedring av plasskapasiteten. Magasinene er overfylte, og kunstmagasinet er et godt eksempel på akutt plassmangel (se foto). På 35m² oppbevares det ca. 650 malerier og kunstgjenstander, og bevaring på en forsvarlig måte blir vanskelig.

I dag har ingen av de samiske museene i Norge ansatte innenfor fagfeltet bevaring (objekt-/kunstkonservator). I tillegg til at det er mangel på fagpersonale, så har heller ingen av de samiske museene lokaler som egner seg til konserverings- og restaureringsoppgaver.

Etablering av bevaringsavdeling

Allerede på 1980-tallet ble det gitt uttrykk for behov for konserveringsverksted, større magasinkapasitet og eget samisk kunstgalleri. Museet har i sine årlige budsjetter søkt om midler til fagstilling innen bevaring. I utredningen av 1997 om kunstmuseet ved SVD/DSS er bl.a. utbedringsbehovene innenfor bevaringsområdet beskrevet. Det er fremdeles behov for konserveringsverksted (laboratorium), bedre magasiner og lokaler for kunstmuseal virksomhet. Museet har i desember 2003 vedtatt å etablere en bevaringsavdeling, men mangler en fast ansatt objekt- eller

Utstillingslokalet har også vinduer i tak.

kunstkonservator, og mangler også nødvendig utstyr og hensiktsmessige lokaler. Utfordringen blir bl.a. å bygge opp bevaringsavdelingen på SVD/DSS fra grunnen av. På grunn av økonomiske og arealmessige begrensninger blir man nødt til å dele etableringen opp i flere faser, der forebyggende konservering (inkludert dokumentasjon, diagnostisering, enklere konserveringsbehandling og oppfyllelse av krav innen HMS-regelverket) blir hovedsatsningen i første fase. I neste fase må det etableres et konserveringslaboratorium, slik at også større konserveringsprosjekter kan utføres ved museet.

I ovennevnte utredning av 1997 om samisk kunstmuseum er behovene beskrevet for bygningsmessig fornyelse knyttet til bevaring. På politisk nivå er det besluttet at dette kunstmuseet skal være organisert som en del av SVD/DSS.

Andre utfordringer tilknyttet bevaringsarbeidet

De samiske museene er under en konsolideringsprosess der disse skal organiseres innenfor fire samiske museumssiidaer (områder). Museene SVD/DSS, Guovdageaidnu gili-ilju /Kautokeino bygdetun, Kokelv sjøsamiske museum og Porsanger museum vil sammen danne Nordvestsamisk museumssiida. Sametinget vil i samarbeid med de aktuelle museene stå for gjennomføringen av konsolideringsprosessen. På denne måten håper Sametinget at de samiske museene vil kunne utnytte ressursene bedre ved å ha et felles driftstyre, en felles leder og en arbeidsgiver for alle ansatte innenfor hver siida. Målet med denne museumsreformen er å styrke museumssektoren, både faglig og administrativt. Om SVD/DSS bygger opp en konserveringstjeneste vil den også være tilgjengelig for de andre samiske museene, primært innen sin siida. På bakgrunn av dette bør bevaringsavdelingen på SVD/DSS få tilgang til de ressursene som behøves med hensyn til faglig kompetanse, utstyr og økonomi. Det praktiske samarbeidet må utredes nærmere på grunn av at avstanden mellom museene er relativt stor og museene har ulike behov. Bevaringspersonalet må involveres i diskusjonen om de faglige og fagpolitiske rammene i den videre konsolideringsprosessen.

Sametinget har på grunnlag av ønsker fra samiske museer sett på problematikken angående tilbakelevering av samiske

kulturhistoriske gjenstander som befinner seg utenfor samiske institusjoner. Tilbakeleveringen vil i all hovedsak dreie seg om eldre samisk gjenstandsmateriale som er blitt ført ut fra det samiske området, delvis med makt.

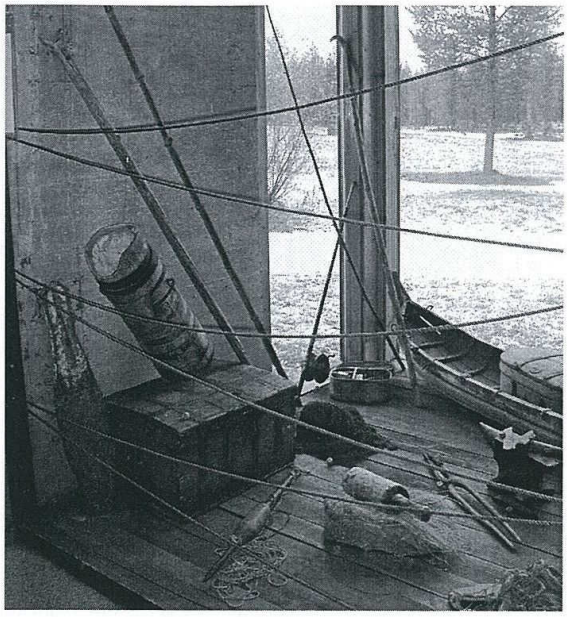
Problemet er ikke bare å få gjenstandene tilbakelevert, men også om de samiske museene er i stand til å ta imot gjenstandene, tilby konservering ved behov og bevare materialet på en forsvarlig måte. Med andre ord, Sametinget bør prioritere å institusjonalisere egen bevaringskompetanse og sørge for etablering av magasiner og lokaler som egner seg til bevarings- og konserveringsoppgaver før eventuelle krav om tilbakelevering fremlegges.

De samiske museene må også selv utfra sine særskilte behov være pådrivere for forskning på bevaring av samisk gjenstandsmateriale. Det er en stor utfordring å få bevilgende myndigheter til å gi museene økonomiske muligheter slik at vi kan forske for å forstå de prosesser, også nedbrytningsprosesser, som foregår i materialer under påvirkning av ulike faktorer. Et eksempel her er tinnpest. Teorien i forhold til dannelsen av tinnpest tilsier at tinn som er oppbevart i polare strøk vil kunne gjennomgå faseforandring slik at tinnpest kan oppstå. Dette er hittil ikke bevist i forhold til samisk tinnmateriale og er et åpenbart forskningsområde som vil være interessant for museet å gå inn i. For å få vite mer om samisk gjenstandsmateriale og dets framstilling, bruk og nedbrytning, må de samiske museene selv stille spørsmål og finne svar. Vi kan ikke satse på at andre vil gjøre dette for oss.

Det er også viktig å påpeke at SVD/DSS ligger i et sub-arktisk klimaområde. Her må museet også tenke på gjenstandsbevaringen i et klima som svinger fra -10°C til -40°C på noen timer. Om man forholder seg til de anbefalte oppbevaringsforhold der det er allment akseptert at det bør være 50% RF og 20°C, vil det hos oss oppstå kondens der inne- og uteluft møtes. Dette kan forårsake skader i bygningsstrukturen, som igjen vil minske bygningens levetid. Denne problemstillingen er relativt ny for oss innen bevaringsarbeid. Men i Canada, der klimaet kan sammenlignes med klimaet i Finnmark, har de kommet langt i dette arbeidet. For museene i Finnmark vil det være naturlig å opprette kontakt med museer og institusjoner som har forsket og arbeidet med oppbevaringsklima i arktiske/sub-arktiske strøk. Dette vil også angå forprosjekteringen av et samisk kunstmuseum.

Konklusjon

Sámiid Vuorká-Dávvirat / De Samiske Samlinger og de andre samiske museene i Norge står overfor mange og omfattende utfordringer. Museene mangler så vel grunnleggende kompetanse innenfor bevaring, som utstyr og hensiktsmessige lokaler for å kunne utøve bevarings- og konserveringsarbeid. Manglende plasskapasitet og mangelfulle bevaringsforhold i magasinene gjør ikke situasjonen bedre. I tillegg til dette er det nødvendig med forsknings- og utviklingsarbeid. I første omgang bør museene få midler

Et av vinduene i utstillingslokalet

til anskaffelse av fagkompetanse og nødvendig utstyr for å kunne bevare sin samling på en best mulig måte.

I St.prp. nr.1 (2004-2005) legger kirke- og kulturdepartementet opp til at samisk kunstmuseum realiseres. Det er ført opp et planleggingstilskudd på 1. mill. kroner i 2006 og det er et tilskuddanslag på 30 mill. kroner på foreløpig estimat til realisering av bygget.

Forhåpentligvis vil vi om ikke altfor mange år ha et nytt stort samisk kunstmuseum med nye magasiner og lokaler for konservering og restaurering av samisk kunst og gjenstandsmateriale. Vi er ihvertfall kommet i gang, men har ennå et stykke igjen før vi er i mål.

Anne May Olli, Prosjektleder
Sámiid Vuorká-Dávvirat/De Samiske Samlinger

Litteratur

Eira, Mari Teigmo
1988: Særmuseum for samekulturen – ideologien bak. 32-37. Museumsnytt 4-88.Norske Kunst- og Kulturhistoriske Museer og Norske Naturhistoriske Museers Landsforbund, 37. årgang.
1976: De Samiske Samlinger som samisk kulturinstutisjon.75-76. Museumsnytt nr.2 Oslo.

Olli, Anne May
2002: Forebyggende konservering i utstillingslokalet på Sámiid Vuorká-Dávvirat / De Samiske Samlinger i Karasjok.3-5, 33-36 Semesteroppgave i objektkonservering, Universitetet i Oslo.
2001: Nedbrytning og konservering av nyere tiders og arkeologisk tinn, med spesielt vekt på tinnpest. Semesteroppgave i objektkonservering, Universitetet i Oslo.

Sametinget
2004: Sametingsrådets melding om samiske museer 2004. 24-26. Karasjok/Varangerbotn.

Takk til Berit Åse Johnsen, Thorolf Bjørnback, Astrid Helander, Trygve Nilsen og Torunn Klokkernes som har vært behjelpelig med faktaopplysninger, korrektur, systematisering og bildemateriale.